

Láng József

(1937–2016)

Hatalmas munkabírása volt. Elnyűhetetlennek látszott. Évtizedek alatt szinte semmit nem változott. És most mindnyájunknak, akik munkatársként ismertük és szerettük őt, tudomásul kell vennünk, hogy nincs többé. Le kell írnom a hihetetlen és felfoghatatlan mondatot: 2016. február 29-én elhunyt Láng József.

1937. augusztus 8-án született Baján. Egyetemi tanulmányait az ötvenes évek második felében, embert próbáló években végezte Budapesten. Most újra felidézem magamban azt az archív filmet, mely 1956. október 23-ának nevezetes napján készült, ahol ő az egyik határozott léptű fiatalember, aki az óriásivá növvő tüntetésen kezében viszi az Eötvös Loránd Tudományegyetem hatalmas tábláját. Láng Katalin, a felesége mesélt nekem először erről a felvételről, hozzáfűzve szeretetteljes, büszkeséget palástoló ironiával: már akkor is elől ment, és persze a nehezét vitte.

A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetében 1961 és 1963 között gyakornokként dolgozott. Később két évtizeden át a Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattárának munkatársaként, majd vezetőjeként Botka Ferenc mellett meghatározó személyisége lett annak a folyamatnak, amelynek során a múzeum a filológiai és bibliográfiai feldolgozás országos jelentőségű tudományos műhelyévé vált. Máig alapja a kéziratári munkának, hogy a múzeum gyűjtőkörének sajátosságait figyelembe véve, egyúttal más közgyűjtemények tapasztalataira is támaszkodva kidolgozta az irodalmi kéziratok rendezésének és katalogizálásának jól működő szabályzatát.

Nemcsak a gyűjteményi feldolgozás kialakításában volt hatékony, innovatív és rendszerben gondolkodó, hanem nagyszabású bibliográfiai és filológiai munkák felépítésében és megszervezésében is. A nyolcvanas években sorozatszerkesztőként több jelentős, műfajteremtő könyvsorozatot indított útjára. Az egyik a *Klasszikus magyar írók kézíratainak és levelezésének katalógusa*, amelyben nem egyetlen közgyűjteményben található kéziratok leírását tűzte ki célul, hanem azt, amire addig nem volt hazai példa, hogy egy-egy író valamennyi kéziratának lelőhelyét és leírását egy kiadványban gyűjtsék össze, feltérképezve ezáltal a teljes írói életművet. József Attila, Madách Imre és Babits Mihály kézirat-katalógusai készültek el. Sokat köszönhetek szakmailag annak, hogy a Babits-kötet, majd a kritikai kiadás munkájába engem is bevont. Kéziratban elkészült Móricz kézirat-katalógusa is: ez volt a betetőzése az óriási terjedelmű Móricz-hagyaték feldolgozásának, mely az irányításával zajlott. A másik, Magyarországon szintén műfajteremtőnek számító sorozata a *Fotótéka*, amelynek kötetei egy-egy író fellelhető összes fotóját, valamint azok pontos leírását, sőt a képek keletkezés- és fogadtatástörténetét is tartalmazták. Sorozatszerkesztésében József At-

tila, Jókai Mór, Karinthy Frigyes, Babits Mihály és Juhász Gyula fotói jelentek meg. 1982-ben átvette Botka Ferencről a PIM Bibliográfiai Füzeteinek irányítását, valamint együtt indították el a századelő nagy napilapjait feldolgozó repertóriumok sorozatát.

Kiemelkedő vállalkozása volt olyan személyi bibliográfiák megjelentetése, melyek egy író nyomtatásban megjelent valamennyi művének adatát tartalmazzák. Felismerte, hogy ehhez szisztematikusan kell átnézni a különböző folyóiratokat, antológiákat, évkönyveket, almanachokat és napilapokat. Nagy összefüggésekben való gondolkodására jellemző, ahogy átlátta: a huszadik század első felében megjelent, óriási nyomtatott anyag kijegyzetelése csak akkor lehet gazdaságos, ha nem csupán egy vagy kettő, hanem kétszázötven (!) jelentős szerző szempontjából zajlik a nagy ívű feldolgozás. Az ilyen munkák szervezésekor volt igazán elemében. Pályázat útján pénzt szerzett, filoszok hadának biztosított így kereseti lehetőséget. Az eredmény ma is kutatható, az akkor füzetekbe lejegyzett témérdek anyag mára a Petőfi Irodalmi Múzeum mintegy 156 ezer tételt tartalmazó adatbázisába került. E széles körű alapozás eredménye lett, hogy a sorozatban Radnóti Miklós, Németh László, Babits Mihály és Márai Sándor személyi bibliográfiáinak gazdag és vaskos kötetei megbízható alapossággal elkészültek.

Textológusként mindig a színvonalas és szakmailag megalapozott vállalkozások vonzották. Korán elkötelezte magát az Ady-filológia mellett, 1973-ban jelent meg sajtó alá rendezésében Ady összes prózai műveinek 10., 1982-ben 11. kötete; e kiadások jegyzetelése, alapossága, pártatlansága ma is példaértékű. 1977-ben Ady Endre összes verseinek a kritikai kiadások igényével elkészített kötetét Schweitzer Pállal együtt rendezte sajtó alá. Többször voltam fültanúja sajátos hangulatú beszélgetéseiknek egy-egy vers kapcsán. Úgy élvezték a filológiai problémák kifejtését, ahogy csak az igazi inyencek tudják taglalni egy különleges recept nagyszerűségét.

1985-ben Klaniczay Tibor, az Irodalomtudományi Intézet igazgatója megbízta őt azal, hogy vezesse a Babits kritikai kiadás verseinek kiadását. Szisztematikus gondolkodásának köszönhetően, az általa szerkesztett kézirat-katalógus és bibliográfia eredményeit felhasználva, a kéziratmásolatok és megjelent szövegek komoly infrastruktúráját építette ki. Érdeme az is, hogy elengedhetetlennek látta (s milyen igaza volt!), hogy a filológiai munka szerves részeként létre kell hozni egy életrajzi kronológiát is.

Jóska, ahogy mindenki hívta, sokkal több volt sorozatszerkesztőnél, hiszen – követve Osvát Ernő módszerét – jó szerkesztőként nem csupán a köteteket, hanem azok szerzőit is gondozta. Összegyűjtött, kialakított és a tudományos módszertanra felkészített egy olyan fiatal muzeológusi és filológusi gárdát, akik a kitűzött irdatlan feladatokat el is tudták végezni. Munkaidején túl hétvégéit, éjszakáit áldozta arra, hogy a megfogalmazás vagy az egységesítés munkájában segítsen nekünk, pályakezdőknek, és bátorított arra, hogy a filológia sok kitartást igénylő, nem látványos munkáját megszeressük. Ha bajban voltunk, mellettünk állt. Vele együtt dolgozva mindenkit magával ragadott pontosság iránti tisztelete és szenvedélyes elhivatottsága.

Történelmünk nagy fordulója után ő is váltott. Ötvenes éveinek közepén elhagyta a Petőfi Irodalmi Múzeum biztos utat kínáló terepét, és élete legnagyobb vállalkozásába kezdett: 1991-ben előbb néhány társsal összefogva, majd önállósulva megalapította az

Argumentum Kiadót. Feleségével és fiával, Láng Katalinnal és Láng Andrással közösen egy olyan jól működő, önálló nyomdával rendelkező rendszert hozott létre, mely az elmúlt 25 évben ontotta a tudományos könyvek hosszú sorát. A kiadó vezetőjeként is megmaradt elhivatott filológusnak, aki szinte zsigerileg élvezi azt, ha egy kiadvány magas szinten, nyomdailag akár a legbonyolultabb megoldásokkal is, de szolgálja a tudományt. Becsülte a szépet, a minőségi küllemet. 750 kiadvány, köztük lexikonok, bibliográfiák, kritikai kiadások, monográfiák és nyolc tudományos folyóirat megjelenetése fűződik nevéhez.

Róla valóban elmondható, hogy a munkája volt az élete. Addig dolgozott megállás nélkül, ameddig bírta. Életének 79. évében váratlanul csapott le rá a halálos baj, mikor épp szülőfalujába, Katymárba utazott egy temetésre. Fejében megpattant egy ér, két napig jórészt öntudatlanul, de mégis családja körében küzdött az életért. Utolsó, tevékeny napján oda tért vissza, ahonnan elindult.

Mióta meghallottam a gyász hírt, azóta állandóan Babits gyönyörű, kései esszéje, *A jó halál* jár az eszemben, melyben a költő egy novelláskötet két egymással felelő mottóját idézi. Az idősebb Plinius szerint „Hirtelen halálnál nincs nagyobb szerencse”, míg a mindenszentek litániájának könyörgése így hangzik: „Hirtelen és váratlan haláltól ments meg, Uram, minket!” A dilemmát Babits nem oldja fel, a kérdést nem válaszolja meg, de jól tudjuk, mennyire más sors jutott neki, és más Láng Józsefnek. Egy bizonyos, mi, akik itt maradtunk e hirtelen halál hírével, döbbenet állunk, és még alig fogjuk fel a veszteség nagyságát. Kedves Jóska, nyugodj békében!

Kelevéz Ágnes
(Petőfi Irodalmi Múzeum)